

Balak

בָּלָק

ראשון

במדבר 22

And Balak the son of Tzipor saw all that Yisroel had done to the Emorite.

2 וַיֵּרָא בָלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל

וַחֲזָא בָלָק בֶּן צִפּוֹר ית כל די עבד ישראל לאַמֹּרִי

לְאֹמְרִי:

Rashi

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה לפיכך ויגר מואב (תנחומא בלק ב):

And Moav became terrified of the people [of Israel] because of their great numbers, and so, Moav detested the Bnei Yisroel.

to be
disgusted
or anxious

3 וַיֵּגַר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הָיָא וַיִּקְזַּ

מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַדְחִיל מוֹאֲבָא מִן קָדָם עָמָא לַחֲדָא אַרִי סְגִי הוּא

וַעֲקַת לְמוֹאֲבָא מִן קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

Rashi

ויגר. לשון מורא כמו (איוב יט, כט) גורו לכם: ויקז מואב. קצו בחייהם (כמו קצתי בחיי והוא מקרא קצר):

Moav said to the elders of Midian,
 “Now this assembly will lick up
 everything around us, just as the ox
 laps up the herbs of the field.” Balak the
 son of Tzipor was King of Moav at that
 time.

וַיֹּאמֶר מוֹאָב לְסִבֵּי מִדְיָן כֹּעֵן יִשְׁיִצוּן קֶהְלָא יִתְּ כָּל
 סַחְרִנָנָא כְּמָא דְמַלְחִיף תּוֹרָא יִתְּ יְרוֹקָא דְחֶקְלָא וּבִלְק
 בְּרַ צְפוֹר מְלִכָא לְמוֹאָב בְּעִידָנָה הָהִיא

4 וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מִדְיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקֶּהֱלִי ^{to lick}
 אֶת־כָּל־סִבֵּיבְתֵינוּ כְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֵת יִרְק ^{properly} הַשָּׂדֶה
 וּבִלְק בְּרַצְפוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בַּעֲת הַהוּא:

Rashi

אל זקני מדין. והלא מעולם היו שונאים זה את זה שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדין בשדה מואב. שבאו מדין על
 מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין כיון שראו את ישראל נוצחים
 שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו לו אין כחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבוא
 עליהם באדם שכחו בפיו (תנחומא ג):

כלחוך השור. כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה (במדבר רבה. תנחומא ג):
 בעת ההוא. לא היה ראוי למלכות מנסיכי מדין היה וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה:

He sent emissaries to Bil'am the son of
 Beor, to Pesor—which is by the river,
 the land of his people—to call him,
 saying: “Behold, a nation came out of
 Egypt, behold they have covered the
 face of the earth, and is located across
 from me.

וַיִּשְׁלַח אֲזִגְדִּין לֹות בְּלָעַם בֶּר בְּעוֹר לְפִתּוֹר אֲרָם דְּעַל
 פֶּרֶת אֲרֵעַ בְּנֵי עַמִּיָּה לְמִקְרֵי לִיָּה לְמִימָר הָא עָמָא
 נִפְק מִמִּצְרַיִם הָא חָפָא יִתְּ עֵין שְׁמִשָּׁא דְאַרְעָא וְהוּא
 שָׂרִי מְלִקְבֵּלִי

5 וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פִּתּוֹרָה אֲשֶׁר
 עַל־הַנָּהָר אֲרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקִרְאָתָּו לֵאמֹר הִנֵּה עַם יֵצֵא
 מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כָסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי:

Rashi

פתורה. כשולחני הזה שהכל מריצין לו מעות כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם (במד"ר. תנחומא ד) ולפי פשוטו של מקרא
 כך שם המקום:

ארץ בני עמו. של בלק (במד"ר. תנחומא ד). משם היה וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך. ואם תאמר מפני מה השרה הקב"ה שכניתו על גוי רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות (שם א): לקרא לו. הקריאה שלו היתה ולהנאתו שהיה פוסק לו ממון הרבה (שם ד): עם יצא ממצרים. ואם תאמר מה מזיקך: הנה כסה את עין הארץ. סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום (שם): והוא יושב ממלי. חסר כתיב קרובים הם להכריתני כמו (תהלים קיח, י) כי אמילם (תנחומא ד):

And now, please come and curse this nation for me, for it is too mighty for me, perhaps it will enable us to strike at him, and banish them from the land; for I know, that whomever you bless is blessed, and whomever you curse is cursed."

וּכְעַן אֵיתָא כְּעַן לֹוט לִי יֵת עֲמָא הָדִין אַרִי תְקִיף הוּא
מִנִּי מְאִים אֲכֹל לְאִגָּחָא בֵּיה קָרֵב וְאַתְרִכִּינִיה מִן
אַרְעָא אַרִי יִדְעָנָא יֵת דִּי תְבָרַךְ מְבָרַךְ וְדִי תִלּוּט לִיט

6 וְעַתָּה לְכֶהֱנֵא אֶרְה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עֲצֹמִים הוּא

to drive out
from a...

מִמֶּנִּי אוֹלִי אוֹכֵל נֶכֶה־בּוֹ וְאַגְרִשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי

יִדְעָתִי אֵת אֲשֶׁר־תְּבָרַךְ מְבָרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר:

Rashi

נכה בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר לשון משנה הוא (ב"מ קה, ב) מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט (במד"ר. תנחומא ד):

כי ידעתי וגו'. על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב (שם חקת כד):

And the elders of Moav and Midian went with magic charms in their hands; they came to Bil'am and conveyed Balak's message to him.

וְאֶזְלוּ סְבִי מוֹאָב וְסְבִי מִדְּיָן וְקִסְמִיָּא בִּידֵיהוֹן וְאַתּוּ לְוֹת
בְּלָעַם וּמְלִילוֹ עַמִּיה פְּתָגְמִי בְּלָק

7 וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְּיָן וְקִסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ

a lot

אֶל־בְּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְּלָק:

Rashi

וקסמים בידם. כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי (במד"ר). דבר אחר קסם זה נטלו בידם זקני מדין אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש ואם ידחנו אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין הלכו להם (שם. תנחומא ה):

He replied to them: "Spend this night here and then I will give you an answer according to what Adonoy tells me," and the dignitaries of Moav remained with Bil'am.

8 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֲתֶכֶם דְּבָר

כַּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם:

וַאֲמַר לָהֶוֹן בֵּיתוֹ הֵכָא בְּלִילִיָּא וְאַתְבּ יִתְכוֹן פִּתְגָמָא
כַּמָּא דִּי יִמְלִיל יִי עָמִי וְאוֹרִיכוּ רַבְרָבִי מוֹאָב עִם בָּלָעַם

Rashi

לינו פה הלילה. אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם וכן לבן בחלום הלילה שנאמר (בראשית לא, כד) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה. כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא (ויק"ר א, יג):
כאשר ידבר ה' אלי. אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם שמא אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים
מכם:

וישבו. לשון עכבה:

God appeared to Bil'am and said, "Who are these men with you?"

9 וַיֵּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה

עִמָּךְ:

וְאַתָּא מִימַר מִן קָדָם יִי לֹות בָּלָעַם וְאַמַּר מִן גּוֹבְרִיא
הָאֵלִין דְּעָמָךְ

Rashi

מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא אמר פעמים שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני אראה עת שאוכל לקלל
ולא יבין (תנחומא ה):

Bil'am replied to God: "Balak son of Tzipor, King of Moav, has sent them to me [saying]:

10 וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלַק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב

שָׁלַח אֵלַי:

וְאַמַּר בָּלָעַם קָדָם יִי בָלַק בֶּן צִפּוֹר מֶלֶכָא דְּמוֹאָב
שָׁלַח לִוְתִּי

Rashi

בלק בן צפור וגו'. אף על פי שאיני חשוב בעיניך חשוב אני בעיני המלכים (שם):

'Behold, the people that came out of
Egypt has covered the face of the earth;
come now, and curse him for me so that
I will be able to wage war against him,
and banish him.'"

11 הִנֵּה הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכֶסּוּ אֶת-עֵין הָאָרֶץ עֲתָה

to scoop
out

לָכֵה קִבֵּה לִי אֹתוֹ אוֹלִי אוֹכֵל לֶחֶם בּוֹ

וַיִּגְרֹשְׁתִּיו:

הָא עֲמָא דִּי נִפְק מִמִּצְרַיִם וַחֲפָא יָת עֵין שְׁמַשָּׁא
דְּאַרְעָא כְּעֵן אִיתָא לוֹט לִי יִתִּיה מָאִים אִיכּוּל לְאַגְחָא
בֵּיה קָרַב וְאַתְרִיכִינִיה

Rashi

קבה לי. זו קשה מארה לי שהוא נוקב ומפרש (במדבר רבה. שם):

וגרשתיו. מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק

(במד"ר. תנחומא ה):

God said to Bil'am: "Do not go with
them! You shall not curse the people,
for they are blessed."

12 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר

אֶת-הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:

וַאֲמַר יִי לְבִלְעָם לֹא תִיזִיל עִמָּהוֹן לֹא תִלוֹט יָת עֲמָא
אַרִי בָרוּךְ הוּא

Rashi

לא תלך עמהם. אמר לו אם כן אקללם במקומי אמר לו לא תאור את העם אמר לו אם כן אברכם אמר לו אינם צריכין

לברכתך כי ברוך הוא משל אומרים לצרעה (ס"א לדבורה) לא מדובשיך ולא מעוקציד (במד"ר. תנחומא ו):

שני

Bil'am arose in the morning and said to Balak's dignitaries: "Go back to your land, for Adonoy refuses to allow me to go with you."

וְקָם בִּלְעָם בַּצֶּפְרָא וַאֲמַר לְרִבְרֵי בָלָק אֵיזִילוּ
לְאַרְעֵכֶן אֲרֵי לֵית רְעוּא קָדָם יי לְמַשְׁבְּקֵי לְמִיזֵל
עִמָּכֶן

Rashi
להלך עמכם. אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שרוחו גבוה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות לפיכך ויוסף עוד בלק:

Moav's dignitaries got up, and came to Balak and said: "Bil'am refuses to go with us."

וְקָמוּ רִבְרֵי מוֹאָב וְאָתוּ לְוֹת בָּלָק וַאֲמָרוּ סְרִיב בִּלְעָם
לְמִיִּתִּי עִמָּנָא

Balak persisted and sent dignitaries in greater number and of higher rank than these.

וְאוֹסִיף עוֹד בָּלָק לְמַשְׁלַח רִבְרֵינִי סְגִיאוֹ וְיִקְרִינוּ
מֵאֵלֵין

They came to Bil'am and said to him: "The following is a message from Balak the son Tzipor: 'Please do not refuse to come to me.

וְאָתוּ לְוֹת בִּלְעָם וַאֲמָרוּ לֵיהּ כְּדִנֵּן אָמַר בָּלָק בֶּר צְפוֹר
לֹא כַעַן תִּתְמַנֶּע מִלְּמִיִּתִּי לְוֹתִי

13 וַיָּקָם בִּלְעָם בַּצֶּפְרָא וַאֲמַר אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ

אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן ^{to refuse} יְהוָה לְתַתִּי לְהֵלֵךְ עִמָּכֶם:

14 וַיָּקוּמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בִּלְעָם

הֵלֵךְ עִמָּנוּ:

15 וַיֹּסֶף עוֹד בָּלָק שְׁלַח שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלֶּה:

16 וַיָּבֹאוּ אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צְפוֹר

אֶל־נָא תִמְנַע מִהֵלֵךְ אֵלַי: ^{to debar from benefit or...}

For I will honor you greatly and
whatever you tell me, I will do, if you
would just please come and curse this
people for me.”

17 כִּי־כָבֵד אֶכְבְּדְּךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי אֶעֱשֶׂה
וּלְכֶ־נָּא קַבֵּה לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה:
to scoop out

אֲרִי יִקְרָא אֶיִקְרִינֶךָ לְחֻדָּא וְכָל דִּי תִימַר לִי אֶעֱבֹד
וְאִיתָא כְּעֵן לוֹט לִי יַת עֲמָא הָדִין

Rashi

כי כבד אכבדך מאד. יותר ממה שהיית נוטל לשעבר (רוצה לומר במלחמת סיחון) אני נותן לך (במדבר רבה. תנחומא ו):

Bil'am answered and said to Balak's
servants: “Even if Balak would give me
silver and gold enough to fill his house,
I cannot transgress the word of Adonoy
my God, by doing anything small or
great.

18 וַיַּעַן בָּלָעָם וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָי בָּלָק אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֵא
בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לַעֲבֹד אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהָי
לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְדוֹלָה:

וְאַתִּיב בָּלָעָם וְאָמַר לְעֲבָדַי בָּלָק אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֵא
בֵּיתִי כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי רָשׁוּ לְמַעֲבֹד עַל גְּזִירַת
מִימְרָא דַּיִי אֱלֹהֵי לְמַעֲבֹד זַעְרָתָא אוֹ רַבָּתָא

Rashi

מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור
חיילות רבות ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי נוצח (שם):
לא אוכל לעבור. על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה
(שם):

Now, you also, please remain here
overnight, and I will get to know what
more will Adonoy tell me.”

19 וְעַתָּה שְׁבוּ נָא בֹזֶה גַם־אַתֶּם הַלַּיְלָה וְאִדְעָה מַה־יִּסְרָף
יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

וְכַעַן אוֹרִיכוּ כְּעֵן הָכָא אֶף אֶתוֹן בְּלִילְיָא וְאִדַּע מַה
יוֹסֵף יִּלְמַלְלָא עַמִּי

Rashi

גם אתם. פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים (שם):
מה יסף. לא ישנה דבריו מברכה לקללה הלואי שלא יוסיף לברך כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו (שם):

God appeared to Bil'am that night and said to him: "If the men have come to call you, arise and go with them; however, whatever I will say to you, you will do."

20 וַיֵּבֹא אֱלֹהִים | אֶל־בִּלְעָם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא

לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לָךְ אִתָּם וְאֵךְ אֶת־הַדָּבָר

אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אַתָּה תַעֲשֶׂה:

וַאֲתָא מִימַר מִן קֶדֶם יי לְבִלְעָם בְּלִילְיָא וַאֲמַר לִיה אִם
לְמַקְרִי לָךְ אַתָּה גְּבִרְיָא קוּם אֵיזִיל עִמָּהוֹן וּבְרַם יַת
פְּתִגְמָא דִּי אֲמַלִּיל עִמָּךְ יְתִיה תַּעֲבִיד

Rashi

אם לקרא לך. אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם:
ואך. על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואף על פי כן וילך בלעם אמר שמא אפתנו ויתרצה:

שלישי

Bil'am arose in the morning, saddled his donkey, and went with the Moavite dignitaries.

21 וַיָּקָם בִּלְעָם בִּבְקָר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אֶתְנֹו ^{a female donkey} וַיֵּלֶךְ ^{to wrap firmly}

עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:

וַיָּקָם בִּלְעָם בְּצִפְרָא וְזָרִיז יַת אֶתְנִיָּה וְאֵזֶל עִם רִבְרֵי
מוֹאָב

Rashi

ויחבש את אתנו. מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו (תנחומא ח):
עם שרי מואב. לבו כלבם שוה (במדבר רבה. שם):

God showed anger because he went,
and an angel of Adonoy placed himself
in the way to thwart him, as he was
riding on his donkey accompanied by
his two attendants.

וַתִּקֶּף רָגְזָא דִּי אַרִי אֲזִיל הוּא וְאַתְעֵמַד מִלְּאָכָא דִּי
בְּאוֹרְחָא לְשֹׁטֵן לָהּ וְהוּא רֹכֵב עַל אֶתְנִיָּה וּתְרִין
עוֹלִימֹהִי עִמָּהּ

Rashi

כי הולך הוא. ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך:
לשטן לו. מלאך של רחמים היה והיה רוצה למנעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד (במד"ר. תנחומא ח):
ושני נערי עמו. מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני אנשים לשמשו וחוזרים ומשמים זה את זה (שם):

The donkey saw the angel of Adonoy
standing in the way with his sword
drawn in his hand; the donkey turned
aside from the way and went into the
field; Bil'am struck the donkey to get it
back on the way.

וַחֲזַת אֶתְנָא יֵת מִלְּאָכָא דִּי מַעֲמַד בְּאוֹרְחָא וְחַרְבּוֹ
שְׁלִיפָה בְּיָדָהּ וְסִטַּת אֶתְנָא מִן אוֹרְחָא וְאַזְלַת בְּחֻקְלָא
וּמַחָא בְּלַעַם יֵת אֶתְנָא לְאַסְטִיּוּתָהּ לְאוֹרְחָא

Rashi

ותרא האתון. והוא לא ראה שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה
מזיקין (מדרש אגדה):

וחרבו שלופה בידו. אמר רשע זה הניח כלי אומנותו שכלי זיגן של אומות העולם בחרב והוא בא עליהם בפיו שהיא אומנות
שלהם אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו (תנחומא ח) וכן היה סופו (במדבר לא, ח) ואת בלעם בן בעור הרגו
בחרב:

22 וַיַּחַרְאֵף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתֵּן^{to place} מִלְּאָךְ יְהוָה
בְּדֶרֶךְ לְשֹׁטֵן לוֹ וְהוּא רֹכֵב עַל־אֲתֹנּוֹ וּשְׁנֵי נְעָרָיו עִמּוֹ:

23 וַתֵּרָא הָאֲתֹנוֹ אֶת־מִלְּאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וְחַרְבּוֹ

שְׁלִיפָה^{to pull out} בְּיָדוֹ וַתִּטֵּט הָאֲתֹנוֹ מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בְּשָׂדֶה וַיִּחַ
בְּלַעַם אֶת־הָאֲתֹנוֹ לְהַטְתָּהּ הַדֶּרֶךְ:

But the angel of Adonoy stood in a narrow path of the vineyards with a barrier at either side.

24 וַיַּעֲמֵד מַלְאָךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל ^{path} הַכְּרָמִים גֹּדֶר מִזֶּה וְגֹדֶר

מִזֶּה:

וְקָם מַלְאָכָא דִּי בְּשִׁבִּיל כְּרָמִיא אֲתָרָא דְגִדִּירָא מְכָא
וְגִדִּירָא מְכָא

Rashi

במשעול. כתרגומו בשביל. וכן (מ"א כ, י) אם ישפוק עפר שומרון לשעלים. עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן וכן (ישעיה מ, יב) מי מדד בשעלו מים. ברגליו ובהלוכו:
גדר מזה וגדר מזה. סתם גדר של אבנים הוא:

When the donkey saw the angel of Adonoy, she was pressed against the wall and pressed Bil'am's foot against the wall; and he struck her even more.

25 וַתֵּרָא הָאֵתָּוֹן אֶת־מַלְאָךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחֹץ

אֶת־רֶגְלָא בְּלָעַם אֶל־הַקִּיר וַיִּסֹּף לְהַכֹּתָהּ:

וַחֲזַת אֲתָנָא ית מַלְאָכָא דִּי וַאֲדַחִיקַת לְכַתְּלָא וְדַחִיקַת
ית רֶגְלָא דְּבָלָעַם לְכַתְּלָא וַאֲוִסִּיף לְמַמְחָה

Rashi

ותלחץ. היא עצמה:

ותלחץ. את אחרים את רגל בלעם:

Adonoy's angel passed further ahead and stood in a narrow place, where there was no room to turn [either] to the right or to the left.

26 וַיֹּסֶף מַלְאָךְ־יְהוָה עֲבוּר וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר

אֵין־דֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמָאל ^{left}:

וַאֲוִסִּיף מַלְאָכָא דִּי לְמַעְבָּר וְקָם בְּאַתָּר עָק דִּי לִית
אַרְח לְמַסְטִי לְיַמִּינָא וְלְשְׂמָאלָא

Rashi

ויסף מלאך ה' עבור. לעבור עוד לפניו להלן להיות לפניו במקום אחר כמו (בראשית לג, ג) והוא עבר לפניו. ומדרש אגדה יש בתנחומא (ח) מה ראה לעמוד בשלשה מקומות סימני אבות הראהו:

When the donkey saw the angel of
Adonoy, it crouched beneath Bil'am;
Bil'am became angry and beat the
donkey with the stick.

וַחֲזַת אֲתָנָא ית מְלָאכָא דִּי וּרְבַעַת תַּחוּת בִּלְעָם וּתְקִיף
רוּגְזָא דְבִלְעָם וּמָחָא ית אֲתָנָא בְּחֻטְרָא

Adonoy opened the mouth of the
donkey, and she said to Bil'am: "What
have I done to you, that you have hit me
these three times?"

וּפִתַּח יי ית פּוּמָא דְאֲתָנָא וְאַמְרַת לְבִלְעָם מָה עָבַדְתִּי
לָךְ אֲרִי מְחִיתִנִּי דְגַן תְּלַת זְמָנִין

Rashi

זה שלש רגלים. רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה (תנחומא ט):

Bil'am said to the donkey: "Because you
have ridiculed me; would that I had a
sword in my hand, I would kill you
now."

וְאָמַר בִּלְעָם לְאֲתָנָא אֲרִי חִיִּכְתָּ בִּי אֱלוּפּוֹן אֵית חֲרָבָא
בְּיָדִי אֲרִי כְעֹן קַטְלִתִּיךְ

Rashi

התעללת. כתרגומו לשון גנאי ובזיון:

לו יש חרב בידו. גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו ולא נתון זו צריך לכלי זין (שם):

27 וַתֵּרָא הָאֲתָנָא אֶת־מְלָאכָא דְיְהוָה וַתִּרְבֹּץ ^{to crouch} תַּחוּת בִּלְעָם

וַיַּחַר־אַף בִּלְעָם וַיִּךְ אֶת־הָאֲתָנָא בַּמֶּקֶל:

28 וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֲתָנָא וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מָה־עָשִׂיתִי

לָךְ כִּי הִכִּיתִנִּי זֶה שְׁלֹשׁ רַגְלִים:

29 וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְאֲתָנָא כִּי הִתְעַלַּלְתָּ בִּי ^{if only} לֹ ^{to effect thoroughly} יִשְׁחָרֵב בְּיָדִי כִּי עָתָה הִרְגָתִיךְ:

The donkey replied to Bil'am: "Am I not the very same donkey that you have been riding on all your life until this very day? Was it ever my habit to do this to you?" And he said: "No."

וַאֲמַרְתָּ אֲתָנָא לְבִלְעָם הֲלֹא אָנָּא אֲתָנָא דְּרִכְבָּתָּי עָלַי
מִדְּאִיתָּךְ עַד יוֹמָא הַדִּין הַמִּילָּה אֵלְפָנָא לְמַעְבַּד לָךְ
כְּדִין וַאֲמַר לֹא

30 וַתֹּאמֶר הָאֲתָנוֹן אֶל־בִּלְעָם הֲלוֹא אֲנֹכִי אֲתָנָא

to be
familiar
with

אֲשֶׁר־רִכַּבְתָּ עָלַי מִעוֹדְךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְכֵּן

הִסְכַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

Rashi

ההסכן הסכנתי. כתרגומו וכן (איוב כב, ב) הלאל יסכן גבר. ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרו ליה מאי טעמא לא רכבת אסוסיא אמר להון ברטיבא שדאי ליה כו' כדאיתא במסכת עבודה זרה (ד, ב):

Adonoy then enabled Bil'am to see, and he observed the angel of Adonoy standing in the way with his sword drawn in his hand. He bowed his head and prostrated himself on his face.

וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בִּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מַלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב
בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֵפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו:

to shrivel
up

וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בִּלְעָם וַיֵּרָא אֶת־מַלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב

בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלֵפָה בְּיָדוֹ וַיִּקַּד וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו:

The angel of Adonoy said to him: "Why did you hit your donkey these three times? Behold, I came out to obstruct you, because your way is contrary to me.

וַאֲמַר לִיה מַלְאָכָא דִּי עַל מָה מַּחִיתָא יַת אֲתָנָא דִּנָּו
תַּלְת זְמָנִין הָא אָנָּא נִפְקִית לְמַשְׁטַן אַרִי גְלִי קְדָמִי
דָּאֵת רַעִי לְמִיזַל בְּאוֹרְחָא לְקַבְּלִי

32 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אֲתָנָךְ זֶה

to
precipitate
or hurl...

שְׁלוֹשׁ רַגְלִים הִנֵּה אֲנֹכִי יֵצְאִיתִי לְשַׁטֹּן כִּי־ יִרְט

הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי:

Rashi

כי ירט הדרך לנגדי. רבותינו חכמי המשנה דרשוהו (שבת קה, א) נוטריקון יראה ראתה נטתה בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסי

ולהמרותי ומקרא קצר הוא כמו (ש"ב יג, לט) ותכל דוד לישנא אחרינא ירט לשון רצון וכן (איוב טז, יא) ועל ידי רשעים ירטני מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים שאינן אלא מקניטים:

And when the donkey saw me, it
turned aside these three times; had she
not turned aside before me as [she did]
now I would surely have killed you and
she, I would let live."

וְחִזְתָּנִי אֶתְנָא וְסִטַּת מִן קִדְמִי דְנָן תִּלַּת זְמָנִין אֵילּוּפּוֹן
לֹא סִטַּת מִן קִדְמִי אֲרִי כְעַן אִף יִתֵּךְ קְטָלִית וְיִתֵּךְ
קִימִית

33 וַתֵּרְאֵנִי הָאֱתוֹן וַתֵּט לְפָנַי זֶה שְׁלֹשׁ רְגָלִים אוֹלִי נָטָתָהּ

מִפְּנֵי כִי עָתָה גַּם־אֶתְכֶּה הִרְגָתִי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי:

Rashi

אולי נטתה. כמו לולא פעמים שאולי משמש בלשון לולא:

גם אתכה הרגתי. הרי זה מקרא מסורס והוא כמו גם הרגתי אותך כלומר לא העכבה בלבד קראתיך על ידי כי גם ההריגה:
ואותה החייתי. ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחה כמו שכתוב ויאמר לא. הרגתיה שלא יאמרו זו היא
שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב שחס המקום על כבוד הבריות וכן (ויקרא כ, טו) ואת הבהמה תהרוגו וכן (שם
טז) והרגת את האשה ואת הבהמה (במ"ר):

Bil'am said to the angel of Adonoy: "I
have sinned because I did not know
that you were standing in the way
before me; now therefore, if it is wicked
in your eyes, I shall return."

וְאָמַר בִּלְעָם לְמַלְאָכָא דִּי חֲבִית אֲרִי לֹא יָדַעִית אֲרִי
אֵת מַעֲתֵד לְקִדְמוֹתִי בְּאַרְחָא וְכַעַן אִם בֵּישׁ בְּעֵינֶיךָ
אֵיתּוּב לִי

34 וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מַלְאָךְ יְהוָה חָטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי כִּי

אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאָתִי בְּדֶרֶךְ וְעָתָה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ

אֲשׁוּבָה לִי:

Rashi

כי לא ידעתי. גם זה גגותו ועל כרחו הודה שהוא היה משתבח שידוע דעת עליון ופיו העיד לא ידעתי (תנחומא י):
אם רע בעיניך אשובה לי. להתריס נגד המקום היא תשובה זו. אמר לו הוא בעצמו צוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו
למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו אמר לאברהם (בראשית כב, ב) קח נא את בנך וגו' ועל ידי מלאך בטל את דברו
אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב (תנחומא י):

The angel of Adonoy said to Bil'am:
 "Go with the men, but only the word
 that I will speak to you shall you speak"
 Bil'am then continued to go with
 Balak's dignitaries.

וַאֲמַר מִלְאָכָא דִּי לְבָלַעַם אֵיזִיל עִם גּוֹבְרִיא וּלְחוֹד יֵת
 פִּתְגָּמָא דִּי אֲמַלִּיל עִמָּךְ יְתִיָּה תִּמְלִיל וְאִזֵּל בְּלַעַם עִם
 רִבְרֵבִי בָלַק

35 וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל-בְּלַעַם לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים וְאָפֶס
 אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדַבֵּר אֵלֶיךָ אַתָּה תְּדַבֵּר וַיֵּלֶךְ בְּלַעַם
 עִם-שָׂרֵי בָלַק:

Rashi

לך עם האנשים. בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (במ"ר. מכות י, ב):
 ואפס. על כרחך את הדבר אשר אדבר וגו':
 לך עם האנשים. כי חלקך עמהם וסופך להאבד מן העולם:
 עם שרי בלק. שמח לקללם כמותם (שם):

When Balak heard that Bil'am was
 coming, he went out to meet him, to the
 city of Moav, which is on the boundary
 of Arnon—at the very edge of the
 boundary.

וַיִּשְׁמַע בָּלַק אֲרִי אַתָּא בְּלַעַם וַנִּפְקַ לְקִדְמוּתָהּ לְקִרְתָּא
 דְּמוֹאָב דִּי עַל תְּחוּם אַרְנוֹן דִּי בְּסִטְר תְּחוּמָא

36 וַיִּשְׁמַע בָּלַק כִּי בָא בְּלַעַם וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ אֶל-עִיר
 מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אַרְנוֹן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל:

Rashi

וישמע בלק. שלח שלוחים לבשרו (שם):
 אל עיר מואב. אל מטרפולין שלו עיר החשובה שלו לומר ראה מה אלו מבקשים לעקור (במד"ר. שם):

Balak said to Bil'am: "Did I not send so many [dignitaries] to invite you? Why did you not come to me? Am I really incapable of honoring you?"

וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבִלְעָם הֲלֹא מְשַׁלַּח שְׁלַחַתִּי לְוֹתֶךָ לְמַקְרִי
לְךָ לְמָא לֹא אֶתִּיתָא לְוֹתִי הַבְּקוּשָׁטָא הַוִּיתָא אָמַר לִית
אֲנָא יָכִיל לְיִקְרוּתְךָ

37 וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם הֲלֹא שְׁלַחַתִּי אֵלֶיךָ

in deed
לְקִרְאָתְךָ לָמָּה לֹא-הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמְנָם לֹא אוֹכֵל

כַּבֶּדְךָ:

Rashi

האמנם לא אוכל כבודך. נתנבא שסופו לצאת מעמו בקלון (שם):

Bil'am replied to Balak: "Now that I have come to you, have I any power to say anything? Only the word that God puts in my mouth will I speak."

וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הֲאֵתִיתִי לְוֹתְךָ כְּעֵן הַמִּיכַל
יִכְלָנָא לְמַלְלָא מִדְּעַם פְּתִגְמָא דִּי יִשְׁוֵי יִי בְּפֹמִי יִתִּיה
אֲמַלִּיל

38 וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל-בָּלָק הִנֵּה-בָאתִי אֵלֶיךָ עֲתָה הִיכֹל

אוֹכֵל דְּבַר מֵאוֹמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֲתוֹ

אֲדַבֵּר:

רביעי

Bil'am went with Balak and they came to Kiryas Chutzos.

וַאֲזַל בִּלְעָם עִם בָּלָק וְאֵתוֹ לְקִרְיַת מְחוֹזוֹהִי

39 וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם-בָּלָק וַיָּבֹאוּ קִרְיַת חֻצוֹת:

Rashi

קריית חצות. עיר מלאה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה לומר ראה ורחם שלא יעקרו אלו:

Balak slaughtered cattle and sheep and he sent some to Bil'am and to the dignitaries that were with him.

וַיַּזְבֵּחַ בָּלָק בָּקָר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבָלָעַם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
וַיָּנִיחַ בָּלָק תּוֹרִין וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבָלָעַם וְלַרְבָּרְבֵּיא דִּי עַמִּיה

40 וַיַּזְבֵּחַ בָּלָק בָּקָר וְצֹאן וַיִּשְׁלַח לְבָלָעַם וְלַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ:

Rashi

בקר וצאן. דבר מועט בקר אחד וצאן אחד בלבד (במד"ר):

In the morning, Balak took Bil'am and he led him up to Bamos Ba'al; from there he saw part of the people.

וַהֲיָה בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם:
וַהֲיָה בַצֶּפְרָא וַדְּבַר בָּלָק יָת בָּלָעַם וְאַסְקִיָּה לְרֵמֶת דְּחִלְתִּיה וַחֲזָא מִתַּמָּן קֶצֶת מִן עַמָּא

41 וַהֲיָה בַבֹּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בָּלָעַם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת בָּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם:

Rashi

במות בעל. כתרגומו לרמת דחלתיה שם עבודת אלילים:

במדבר 23

Bil'am said to Balak: "Build seven altars for me here, and prepare for me seven bulls and seven rams."

וַאֲמַר בָּלָעַם לְבָלָק בְּנֵה לִי הֵכָא שִׁבְעָא מִדְּבָחִין וְאַתְקִין לִי הֵכָא שִׁבְעָא תּוֹרִין וְשִׁבְעָא דְּכָרִין

1 וַאֲמַר בָּלָעַם אֶל-בָּלָק בְּנֵה-לִי בָזָה שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהִכֹּן לִי בָזָה שִׁבְעָה פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים:

Balak did as Bil'am requested. Balak and Bil'am then sacrificed as burnt-offerings an ox and a ram on each altar.

וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דִּי מַלְיָל בָּלָעַם וְאַסִּיק בָּלָק וּבָלָעַם תּוֹר וּדְכָר עַל כָּל מִדְּבָחָא

2 וַיַּעַשׂ בָּלָק כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר בָּלָעַם וַיַּעַל בָּלָק וּבָלָעַם פָּר וְאַיִל בְּמִזְבֵּחַ:

Bil'am said to Balak: "Stand beside your burnt-offering and I will go away. Perhaps, Adonoy will appear to me, and whatever He will show me I will tell you." And he went away alone.

וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק אֲתַעֲמֵד עַל עֹלְתֶךָ וְאֵיִהָּ מָאִים
יַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לְקַדְמוֹתַי וּפְתֹגְמָא דִּיחֲזֻנְנִי
וְאֲחֹנִי לָךְ וְאֶזֶל יְחִידִי

3 וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב ^{to place} עַל-עֹלְתֶךָ וְאֵלְכָה אוֹלִי
יִקְרָה ^{to light upon} יְהוָה לְקִרְאָתִי וּדְבַר מִה־יֵּרָאֵנִי וְהִגַּדְתִּי לָךְ
וַיֵּלֶךְ ^{bare hill} שָׁפִי :

Rashi

אולי יקרה ה' לקראתי. אינו רגיל לדבר עמי ביום:

וילך שפי. כתרגומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה:

God chanced to appear to Bil'am, and he said to Him: "I have set up the seven altars and I offered [as burnt-offerings] an ox and a ram on the altar."

וַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לֹות בִּלְעָם וַאֲמַר לִיהִ יֵת
שִׁבְעָא מִדְּבָחִין סְדָרִית וְאַסְקִית תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל
מִדְּבָחָא

4 וַיִּקְרַ אֱלֹהִים אֶל-בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת-שִׁבְעַת
הַמִּזְבְּחֹת עֲרַכְתִּי וְאָעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

Rashi

ויקר. לשון עראי לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובבזיון ולא היה נגלה עליו ביום אלא בשביל להראות חבתן של ישראל (ב"ר נב, ב):

את שבעת המזבחות. שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן אלא את שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה ארבעה (בראשית יב, ז) ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו (שם ח) ויעתק משם ההרה וגו' (שם יג, יח) ויאהל אברם וגו' ואחד בהר המוריה (שם כב, ט). ויצחק בנה אחד (שם כו, כה) ויבן שם מזבח וגו' ויכרו שם עבדי יצחק באר. ויעקב בנה שתיים אחד בשכם (שם לג, כ) ואחד בבית אל (שם לה, ז):
ואעל פר ואיל במזבח. ואברהם לא העלה אלא איל אחד:

Adonoy put a message in Bil'am's mouth and He said: "Return to Balak and tell him as follows."

5 וַיִּשֶׁם יְהוָה דְּבַר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכֹה תִדְבֹּר:

וַיְשׁוּי יְיָ פִתְגָמָא בְּפִימָא דְּבִלְעָם וַאֲמַר לוֹת בָּלָק
וּכְדִין תִּמְלִיל

When he returned, Balak was still standing next to his burnt-offering together with all the dignitaries of Moav.

6 וַיָּשָׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֹלֹתָיו הוּא וְכָל-שָׂרֵי מוֹאָב:

וְתַב לְוִתִּיָּה וְהָא מַעֲתִיד עַל עֹלֹתֶיהָ הוּא וְכָל רַבְרָבֵי
מוֹאָב

Bil'am set forth his parable, and said: "From Aram has Balak, King of Moav, brought me, out of the mountains of the east [saying]: 'Come, curse Yaakov for me; go, invoke wrath against Yisroel.

7 וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן-אַרָם יִנְחֵנִי בָלָק ^{to guide}

מִלְדִּי-מוֹאָב מִהַרְרֵי ^{the mountain} אֶרֶץ לְכָה אֶרֶץ לִי יַעֲקֹב וְלָכָה

זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:

וְנִטַּל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר מִן אָרָם דְּבַרְנִי בָלָק מִלְכָּא דְּמוֹאָב
מִטּוּרֵי מִדְּנַחָא אֵיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב וְאֵיתָא תְּרִידָא לִי
יִשְׂרָאֵל

Rashi

ארה לי יעקב ולכה זעמה ישראל. בשני שמותיהם אמר לו לקללם שמא אחד מהם אינו מובהק:

How can I curse, when God has not cursed? What Divine wrath can I evoke if Adonoy has not been angry?

8 מָה אֶקֶב לֹא קָבָה ^{to scoop out} אֶל וּמָה אֶזְעַם לֹא זָעַם ^{to puncture}

יְהוָה:

מָה אֶלוּטִיָּה דְּלֹא לְטִיָּה אֶל וּמָה אֶתְרַכִּיָּה דְּלֹא
תְּרַכִּיָּה יְיָ

Rashi

מה אקב לא קבה אל. כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביהם את עונם כי באפם הרגו איש. לא קלל אלא אפם שנאמר (בראשית מט, ז) ארור אפם (במ"ר. תנחומא ויחי י') כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל מה נאמר

שם (בראשית כז, לג) גם ברוך יהיה. במברכים נאמר (דברים כז, יב) אלה יעמדו לברך את העם. במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה (תנחומא בלק יב):
לא זעם ה'. אני אין כחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב"ה כועס בה והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך וזהו שנאמר (מיכה ו, ה) עמי זכר נא מה יעץ וגו' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות ה' (ברכות ז, א. סנהדרין קד, ב):

For I view it, from the mountain peaks,
I gaze upon it from the hills; behold! A
people which shall dwell alone and will
not be reckoned among the nations.

אֲרִי מֵרִישׁ טוֹרֵי אֶרֶץ חֲזִיתֶיהָ וּמִרְמָתָא סְכִיתֶיהָ הָא עַמָּא
בְּלִחְוִידֵיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסוֹנוֹן עֲלֵמָא וּבְעַמְמֵיָא לֹא יִתְדָנוּ
גְּמִירָא

9 כִּי־מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּרֵנוּ הֶן־עַם

separate
לְבַדָּד יִשְׁכֹּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:

Rashi
כי מראש צרים אראנו. אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות (תנחומא יב):
הן עם לבדד ישכון. הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו:
ובגוים לא יתחשב. כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות עובדי גילולים שנאמר (ירמיה ל, יא) כי אעשה כלה בכל הגוים וגו' אינן נמנין עם השאר. דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שנאמר (דברים לב, יב) ה' בדד ינחנו (תנחומא יב). וכשהאומות עובדי גילולים בטובה הם אוכלין עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוים לא יתחשב:

Who can count the dust of Yaakov or
count the seed of Yisroel ? May my soul
die the death of the righteous, and let
my end be like his."

מִן יִכּוֹל לְמַמְנֵי דַעֲדָקִיא דְּבֵית יַעֲקֹב דְּאָמִיר עֲלֵיהוֹן
יִסְגּוֹן כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא אוּ חֲדָא מֵאַרְבַּע מִשְׁרֵיתָא
דִּישְׂרָאֵל תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹתָא דְּקִשְׁיטוּהִי וְתֵהִי סוּפִי
כְּוִתְהוֹן

a quarter
10 מִי מִנֵּה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת־רִבֵּעַ יִשְׂרָאֵל

תְּמוֹת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתֵהִי אַחֲרֵיתִי כְּמֹהוּ:

Rashi
מי מנה עפר יעקב וגו'. כתרגומו דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא ארבע דגלים. דבר אחר עפר יעקב אין חשבון במצות שהם מקיימין בעפר (דברים כב, י) לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט, יט) לא תזרע כלאים. אפר פרה ועפר סוטה

וכיוצא בהם (תנחומא יב):

ומספר את רבע ישראל. רביעותיהן. זרע היוצא מן התשמיש שלהם:

תמת נפשי מות ישרים. שבהם:

Balak said to Bil'am: "What have you done to me? I took you to curse my enemies but you have in fact blessed them!"

11 וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם מָה עָשִׂיתָ לִּי לְקַבֵּי אֵיבִי

לְקַחְתִּידָּ וְהִנֵּה בִּרְכָתָ בְּרָךְ:

וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבִלְעָם מָה עֲבַדְתָּא לִּי לְמִילַט סִנְאִי
דְּבִרְתִּידָּ וְהֵא בִּרְכָא מְבִרְכַת לְהוֹן

Bil'am replied and said: "Only what Adonoy tells me must I be careful to say."

12 וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יִשְׁמַע יְהוָה בְּפִי אֶתוֹ אֲשַׁמֵּר

לְדַבֵּר:

וְאֶתִּיב וַיֹּאמֶר הֲלֹא יֵת דִּי יִשְׁוִי יִי בְּפֻמִּי יִתִּיה אֲטֵר
לְמַלְלָא

חמישי

Balak then said to him, "Come with me to another place from where you will see them. But you will see only a part of them, without seeing them all, and curse them for me from there."

13 וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לךְ-[לְכָה-] נָא אִתִּי אֶל-מָקוֹם אַחֵר

אֲשֶׁר תֵּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפְסָ קִצְצֵהוּ תִּרְאֶה וְכָלּוּ לֹא תִּרְאֶה

וְקִבְנוּ-לִי מִשָּׁם:

וַיֹּאמֶר לִיה בָּלָק אֵיתָא כְּעַן עָמִי לְאַתֵּר אַוְחָרָן
דְּתַחְזֻגִּיה מִתְמָן לְחֹד קִצְצִיה תַּחְזִי וְכֻלִּיה לֹא תַחְזִי
וְתִלוּטִיה לִי מִתְמָן

Rashi

וקבנו לי. לשון צווי קללהו לי:

He took him [Bil'am] to the field of
Tzofim, to the peak of the mountain; he
built seven altars and sacrificed as a
burnt-offering a bull and a ram on each
altar.

וּדְבַרְיָהּ לְחַקֵּל סְכוּתָא לְרִישׁ רְמָתָא וּבָנָא שְׁבַע
מִדְבָּחִין וְאַסִּיק תּוֹר וּדְכַר עַל כָּל מִדְבָּחָא

14 וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֵה ^{Tsophim} צִפִּים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיְבִן שִׁבְעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בְּמִזְבֵּחַ:

Rashi

שדה צופים. מקום גבוה היה ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר:
ראש הפסגה. בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם ששם מת משה. כסבור ששם
תחול עליהם הקללה וזו היא הפרצה שאני רואה (שם יג):

He then said to Balak: "Stand here next
to your burnt-offering, and I will be
called here by chance."

וַאֲמַר לְבָלַק אֲתַעֲתֵד הֵכָּא עַל עֲלֹתְךָ וְאֶנָּה אֲתַמְטִי עִד
כָּא

15 וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הֲתִיֵּצֵב ^{to place} כֹּה עַל־עֲלֹתְךָ וְאֶנְכִּי
^{to light upon} אֶקְרָה כֹּה:

Rashi

אקרה כה. מאת הקב"ה: אקרה. לשון אתפעל:

Adonoy chanced to appear to Bil'am
and placed the word in his mouth; He
said: "Return to Balak and say as
follows."

וַעֲרַע מִימַר מִן קֶדֶם יְיָ לְבָלָעַם וְשׁוּי פִתְגָמָא בְּפִימִיהּ
וַאֲמַר תּוֹב לֹת בָּלַק וּכְדִין תַּמְלִיל

16 וַיֵּקֶר יְהוָה אֶל־בָּלָעַם וַיִּשֶׂם דְּבַר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב
אֶל־בָּלַק וְכֹה תִדְבֹּר:

Rashi

וישם דבר בפיו. ומה היא השימה הזאת ומה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שומע שאינו נרשה
לקלל אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר
ירצה אמר לו על כרחך תשוב אל בלק (שם):

When he returned, he (Balak) was still standing next to his burnt-offering accompanied by the Moavite dignitaries; Balak asked: "What did Adonoy say?"

17 וַיָּבֹא אֵלָיו וְהָנוּ נֹצֵב עַל-עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר
לוֹ בָּלָק מַה-דִּבֶּר יְהוָה:

וַאֲתָא לְזוֹתִיָּה וְהוּא מַעֲמֵד עַל עֹלִיתִיָּה וְרַבְרָבֵי מוֹאָב
עֲמִיָּה וַאֲמַר לִיָּה בָּלָק מָה מַּלִּיל יי

Rashi

ושרי מואב אתו. ולמעלה הוא אומר וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם
(שם):
מה דבר ה'. לשון צחוק הוא זה כלומר אינך ברשותך (במ"ר. שם):

Bil'am set forth his parable, and said:
"Arise, Balak, and hear, listen closely to me, son of Tzipor.

18 וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בָּלָק וְשִׁמְעַתְּ הָאֲזִינוּהָ עֲדֵי בְנוֹ
צִפּוֹר:

וְנִטַּל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר קוֹם בָּלָק וְשִׁמְעַתְּ אֲצִית לְמִימְרֵי
בֶּר צִפּוֹר

Rashi

קום בלק. כיון שראהו מצחק בו נתכוון לצערו עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום (שם):
בנו צפר. לשון מקרא הוא זה כמו (תהלים נ, י) חיתו יער (בראשית א, כד) וחיתו ארץ (תהלים קיד, ח) למעינו מים:

God is not like man that He should act falsely, nor is He mortal that He should change His mind. Would He say and not do it? Or speak and not fulfill it ?

19 לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְתֹּב וּבֶן-אָדָם וַיִּתְּנָהּ הָהוּא אָמַר וְלֹא
יַעֲשֶׂה וְדִבֶּר וְלֹא יִקְיֶמְנָה:

לֹא כְמִלִּי בְנֵי אֲנָשָׁא מִימַר אֱלֹהָא בְנֵי אֲנָשָׁא אָמְרִין
וּמְכַדְבִּין וְאִי לֹא כְעוֹבְדֵי בְנֵי בִשְׂרָא דְאִינוּן גְּזִרִין
לְמַעַבְדַּד וְתִיבִין וּמִתְמַלְכִין דְּהוּא אָמַר וְעֵבִיד וְכָל
מִימְרֵהּ מְתַקִּים

Rashi

לא איש אל וגו'. כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבעה אומות ואתה סבור להמיתם במדבר (תנחומא מסעי ז):
הוא אמר וגו'. בלשון תימה ותרגומו תייבין ומתמלכין חוזרים ונמלכין לחזור בהם:

Behold, I was commanded to bless, and
[when] He has blessed, I cannot reverse
it.

20 הִנֵּה בָרַךְ לְקַחְתִּי וּבָרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:

הָא בָּרַכְנָן קְבִילִית וְאַבְרַכִּינִיָּה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶתָּב
בְּרַכְתִּי מִיָּנִיָּה

Rashi

הנה ברך לקחתי. אתה שואלני מה דבר ה' קבלתי ממנו לברך אותם (ס"א ברך כמו לברך):

וברך ולא אשיבנה. הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו:

וברך. כמו וברך וכן הוא גזרת רי"ש כמו (תהלים עד, יח) אויב חרף כמו חרף וכן (שם י, ג) ובוצע ברך המהלל ומברך את הגזול ואומר אל תירא כי לא תענש שלום יהיה לך מרגיז הוא להקב"ה. ואין לומר ברך שם דבר שאם כן היה נקוד בפתח קטן (רוצה לומר סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה אבל לפי שהוא לשון פעל הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה:

One does not see evildoers in Yaakov;
and He has seen no transgression in
Yisroel; Adonoy, his God, is with him,
and he has the King's friendship.

21 לֹא־הִבֵּיט אֱלֹהִים בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה

אֱלֹהֵיוֹ עֲמֹ וַתְּרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ:

אֶסְתַּכְּלִית לִית פְּלִחִי גְלוּלִין בְּדִבִּית יַעֲקֹב וְאִף לֹא
עֲבָדִי לִיאֹת שָׁקֶר בְּיִשְׂרָאֵל מִמָּרָא דִּי אֱלֹהֵהוֹן
בְּסַעֲדָהוֹן וּשְׂכִינַת מַלְכֵהוֹן בִּינִיָּהוֹן

Rashi

לא הביט און וגו'. כתרגומו. דבר אחר אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: לא הביט הקב"ה און שביעקב שכשהן עוברים על

דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו:

עמל. לשון עבירה כמו (שם ז, טו) הרה עמל (שם י, יד) כי אתה עמל וכעס תביט. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום:

ה' אלהיו עמו. אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכן:

ותרועת מלך בו. לשון חבה ורעות כמו (שמואל ב טו, לז) רעה דוד אוהב דוד (שופטים טו, ו) ויתנה למרעהו. וכן תרגום

אונקלוס ושכינת מלכהו בניהו:

God Who has brought them out of
Egypt, has shown His great strength to
them.

22 אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֶּת רָאָם לֹו: a wild bull weariness

אֱלֹהָא דְאַפְקִינוּן מִמִּצְרַיִם תּוֹקְפָא וְרוּמָא דִּילֵיהּ

Rashi

אל מוציאים ממצרים. אתה אמרת (לעיל כב, ה) הנה עם יצא ממצרים לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאים (תנחומא יד):

כתועפות ראם לו. כתוקף רום וגובה שלו וכן (אויב כב, כה) וכסף תועפות לשון מעוז המה. ואומר אני שהוא לשון (בראשית א, כ) ועוף יעופף. המעופף ברום וגובה ותוקף רב הוא זה: דבר אחר תועפות ראם. תוקף ראמים ואמרו רבותינו (גיטין סח, ב) אלו השדים:

For, there is no sorcery in Yaakov, nor
occult powers against Yisroel; in due
time it will be said to Yaakov and
Yisroel, 'What has God done?'

23 כִּי לֹא־נִחַשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא־^{a lot} קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת

יֹאמֶר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מֶה־פָּעַל אֱלֹהִים:

אֲרִי לֹא נִחַשְׁיָא צָבֻן דִּי־טַב לְדְבִית יַעֲקֹב וְאִף לֹא
קָסְמִיָּא רַעַן בְּרַבּוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּעֵדֵן יִתְאַמֵּר לְיַעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מָה עָבַד אֱלֹהִים

Rashi

כי לא נחש ביעקב. כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים:

כעת יאמר ליעקב וגו'. עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר (ישעיה ל, כ) והיו עניך רואות את מוריך. דבר אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן צריכים למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום או אורים ותומים מגידים להם (תנחומא יד). ואונקלוס לא תרגם כן:

Behold, a people that rises like a young
lion, and lifts itself up like a lion; he
does not lie down until it devours its
prey and drinks the blood of its kill."

24 הֵן־עָמַל כָּל־בָּיָא יָקוֹם וְכֹאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשְׁכַּב^{a lion (properly)}

עַד־יֵאָכֵל טֶרֶף וְדַם־חַלְלִים יִשְׁתֶּה:

הָא עָמָא כָּל־יִתְאָ שְׂרִי וְכֹאֲרִיָּא יִתְנַטֵּל לֹא יִשְׁרִי
בְּאַרְעִיָּה עַד דִּיקְטוּל קְטוּל וְנִכְסִי עֲמִמְיָא יִירֵת

Rashi

הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין (שם):
לא ישכב. בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד

המקום בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים (שם) דבר אחר הן עם כלביא יקום וגו'.

כתרגומו:

ודם חללים ישתה. נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם שנאמר (יהושע יג, כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם (במ"ר. תנחומא יד):

Balak said to Bil'am: "Also do not curse them, also do not bless them."

25 וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם גַּם-
to puncture to scoop out
קָב לֹא תִקְבְּנוּ

וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אַף מִלֵּט לֹא תְלוּשִׁינוּ אַף בִּרְכָא
לֹא תִבְרַכִּינוּ

גַּם-בִּרְךְּ לֹא תִבְרַכְנוּ:

Rashi

גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן (מ"א ג, כו) גם לי גם לך לא יהיה וכן (דברים לב, כה) גם בחור גם בתולה:

Bil'am answered Balak and said: "Did I not tell you that all that Adonoy tells me will I do."

26 וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר

כָּל אֲשֶׁר-יִדְבֹּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה:

וְאֶתִּיב בִּלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלֹא מְלִילִית עִמָּךְ לְמִימַר
כָּל דִּי יִמְלֹל יִי יִתִּיחַ אֶעֱבִיד

שישי

Balak then said to Bil'am: "Come, I will take you somewhere else, perhaps God will consider it proper and you will curse them for me, from there."

27 וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בִּלְעָם לְכֵה-נָא אֶקְחֶךָ אֶל-מָקוֹם אֲחֵר

אֹלֵי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקִבְּתוּ לִי מַשָּׁם:
to scoop out

וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם אֵיתָא כָּעַן אֲדַבְּרִינֶךָ לְאַתֵּר אֲחֵר
מֵאִים יְהִי רַעְוָא מִן קָדָם יִי וְתְלוּטִיחַ לִי מִתַּמָּן

Rashi

וקביתו לי. אין זה לשון צווי כמו וקבנו אלא לשון עתיד אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם. מלדיר"ש בלע"ז:

Balak took Bil'am to the peak of Pe'or
which overlooks the Yeshimon.

וידבר בלק ית בלעם ריש רמתא דמסתכא על אפי
בית ישימון

28 ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף על-פני properly

wilderness
הישימון :

Rashi

ראש הפעור. קוסם היה בלק וראה שהן עתידין ללקות על ידי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תחול עליהם משם
וכן כל החושים בכוכבים רואים ואין יודעים מה רואים (מדרש אגדה):

Bil'am said to Balak: "Build seven altars
for me here and prepare for me seven
bulls and seven rams."

ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבעא מדבחין
ואתקין לי הכא שבעא תורין ושבעא דכרין

29 ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבעה מזבחות

והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים:

Balak did as Bil'am said, and he
sacrificed as a burnt-offering a bull and
a ram on each altar.

ועבד בלק כמא די אומר בלעם ואסיק תור ודכר על
כל מדבחא

30 ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח:

במדבר 24

When Bil'am saw that it was favorable
to Adonoy to bless Yisroel, he did not
approach, as at each time, towards
sorcery; but he set his face toward the
wilderness.

וחזא בלעם ארי תקין קדם יי לברכא ית ישראל ולא
הלך בזמן בזמן אלהיו לקדמות נחשיא ושוי לקביל
עגלא דעבדו ישראל במדברא אפוחי

1 וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה לברך את-ישראל

ולא-הלך כפעם-בפעם לקראת נחשים ונשית

אל-המדבר פניו:

Rashi

וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר איני צריך לבדוק בהקב"ה כי לא יחפוץ לקללם:
ולא הלך כפעם בפעם. כאשר עשה ב' פעמים:
לקראת נחשים. לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כרצונו אמר רוצה ולא רוצה לקללם אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת
עונותיהם תחול:
וישית אל המדבר פניו. כתרגומו:

Bil'am raised his eyes and saw Israel
encamped according to its tribes, and
the spirit of God rested upon him.

2 וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו

וְתַהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:

וַיִּקַּף בַּלְעָם יָת עֵינָיו וַיֵּרָא יִת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו
וַיִּשְׁרַת עָלָיו רוּחַ נְבוּאָה מִן קֹדֶם יי

Rashi

וישא בלעם את עיניו. בקש להכניס בהם עין רעה והרי יש לך ג' מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה
(אבות פ"ה):
שכן לשבטיו. ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל
חבירו (ב"ב ס, א):
ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו שלא יקללם:

He set forth his parable, and said: "This
is the declaration of Bil'am, the son of
Be'or; this is the declaration of the man
of the open-socketed eye.

3 וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאֻם בַּלְעָם בְּנוֹ בְּעֹר וְנָאֻם הַגִּבֹּר

to unveil

שְׁתָּם הָעֵיִן:

וַיִּטֵּל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר אֵימַר בַּלְעָם בְּרִיָּה בְּעֹר וְאֵימַר
גִּבֹּרָא דְשִׁפְרִי חָזִי

Rashi

בנו בעור. כמו (תהלים קיד, ח) למעיני מים. ומדרש אגדה (תנחומא יג) שניהם היו גדולים מאבותיהם בלק בנו צפור אביו בנו
הוא במלכות ובלעם גדול מאביו בנביאות מנה בן פרס היה:
שתם העין. עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא (ע"ז סט, א) כדי שישתום ויסתום ויגוב.
ורבותינו אמרו (נדה לא, א) לפי שאמר (לעיל כג, י) ומספר את רובע ישראל שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי
תבא טפה שנוול הצדיק ממנה. אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסמית עינו
של בלעם. ויש מפרשים שתום העין פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס ועל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העינים למדנו
שסומא באחת מעיניו היה:

This is the declaration of one who hears
God's utterance, who sees the vision of
the Almighty; fallen, with opened eyes.

4 נָאִם שִׁמְעֵ אֱמִרֵי־אֱלֹהִים מִחֹזֶה ^{a vision} שְׂדֵי יַחֲזֶה נָפַל
וּגְלוֹי עֵינָיִם:

אֵימֶר דְּשִׁמְעֵ מִימֶר מִן קֶדֶם אֶל וַחֲזוֹ מִן קֶדֶם שְׂדֵי חֲזִי
שֹׁכֵב וּמִתְגַּלִּי לִיה

Rashi

נפל וגלוי עינים. פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח
לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו:

How goodly are your tents, Yaakov,
your dwelling places, Yisroel.

5 מֶה טָבֹא אֹהֲלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

מֶה טָבֹא מִשְׁכְּנֶךָ יַעֲקֹב בֵּית מִיִּשְׂרָאֵל

Rashi

מה טבו אהליך. על שראה פתחיהם שאינם מכוונין זה מול זה (ב"ב ס, א):
משכנתך. חנויותך כתרגומו. דבר אחר מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות
לכפר עליהם:
משכנתך. אף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליהם וחרבנן כפרה על הנפשות שנאמר (איכה ד, יא) כלה ה' את חמתו ובמה
כלה ויצת אש בציון (תנחומא פקודי ה):

They stretch forth like streams, like
gardens by the river, like the aloe trees
that Adonoy has planted; like cedar
trees by the water.

6 כְּנַחֲלִים נְטִיּוֹ כְּגַנֹּת ^{a garden} עַל־י נֶהָר ^{aloe wood} כְּאֵהָלִים נָטַע יְהוָה
כְּאַרְזִים עַל־מַיִם:

כְּנַחֲלֵי דַמְדְּבָרִין כְּגִינַת שְׁקִיאָ דְעַל פְּרַת כְּבוֹסְמִיא
דְנָצִיב יִי כְּאַרְזִין דְנָצְבִין עַל מֵיא

Rashi

כנחלים נטיו. שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק. אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם
כשאמר להשית אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותם קללות שבקש לומר כו' כדאיתא בחלק (סנהדרין
קה, ב):
כאהלים. כתרגומו לשון (תהלים מה, כ) מור ואהלות:
נטע ה'. בגן עדן. לשון אחר כאהלים נטע ה' כשמים המתוחין כאהל שנאמר (ישעיה מ) וימתחם כאהל לשבת (ולשון זה אינו

דאם כן היה לו לנקוד כאוהלים הא' בחול"ם):

נטע ה'. לשון נטיעה מצינו באוהלים שנאמר (דניאל יא, מה) ויטע אהלי אפדנו:

Water flows out from his buckets, and
his seed will have an abundant flow; his
king will be greater than Agag and his
monarchy shall be uplifted.

7 יִזְלֹּם מִדְּלִיּוֹ וְזָרְעוֹ בְּמֵיִם רַבִּים וְיִרְם מֶמֶלֶךְ מֶלֶכּוֹ וְתִנְשָׂא מֶלְכֻתוֹ

מֶמֶלֶךְ מֶלֶכּוֹ וְתִנְשָׂא מֶלְכֻתוֹ:

יִסְגִּי מֶלֶכָּא דִּיתְרַבָּא מִבְּנוֹהִי וְיִשְׁלוּט בְּעַמְּמִין סְגִיָּאִין
וְיִתְקוֹף מֶמֶלֶךְ מֶלְכִּיָּה וְתִתְנַטֵּל מִלְכֻתִּיהָ

Rashi

מדליו. מבארותיו ופירושו כתרגומו:

וזרעו במים רבים. לשון הצלחה הוא זרעו כזרע הזרוע על פני המים:
וירם מאגג מלכו. מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק:
ותנשא מלכותו. של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה:

God Who has brought him out of
Egypt, has shown His great strength to
him; He will consume His enemy
nations, crushing their bones and dip
His arrows [in their blood].

8 אֵל מוֹצִיאֵו מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפֶּת רָאֵם לֹא יֵאָכֵל

גוֹיִם צָרָיו וְעַצְמוֹתֵיהֶם יִגְרֵם יִחְצֹץ יִמְחֹץ : to dash asunder arrow to bone

אֵלֶּהָ דֹּאפְקִינוֹן מִמִּצְרַיִם תּוֹקֶפָא וְרוּמָא דִּילִיָּה יִיכְלוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְּמָא סְנַאִיהוֹן וּבְבִזָּת מִלְכִּיהוֹן
יִתְפַּנְקוֹן וְאַרְעֵתְהוֹן יִחְסֹנוֹן

Rashi

אל מוציאו ממצרים. מי גורם להם הגדולה הזאת. אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם צריו:
ועצמותיהם. של צרים:

יגרם. מנחם פתר בו לשון שבירה וכן (צפניה ג, ג) לא גרמו לבקר וכן (יחזקאל כג, לד) ואת חרשיה תגרמי. ואני אומר לשון
עצם שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפנים ומעמיד העצם על ערמימותו:
וחציו ימחץ. אונקלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהם כמו (בראשית מט, כג) בעלי חצים מרי פלגותא (ס"א לשון חלוקה
וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה, כו) ומחצה וחלפה רקתו שיחצו את ארצם ויש לפתור לשון חצים ממש חציו של הקב"ה
ימחץ בדמם של צרים יטבול ויצטבע בדמם כמו (תהלים סח, כד) למען תמחץ רגלך בדם ואינו זו מלשון מכה כמו (דברים
לב, לט) מחצתי שהצבוע בדם נראה כאילו מחוץ ונגוע:

He crouches and lies like a lion, and,
being a lion, who would dare rouse
him? those who bless you are blessed,
and those who curse you are cursed."

ינוח ישרי בתקוף פאריא וכלתא לית מלכו
דתועזענייה בריכו יהון בריכו וליטו יהון ליטין

9 פָּרַע שָׁכַב כְּאֵרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימוּנוּ מִבְּרַכְיָהוּ
a lion (properly) to bend the knee
בְּרוּךְ וְאֲרִיךְ אָרוּר:

Rashi

כרע שכב כארי. כתרגומו. יתישבו בארצם בכח ובגבורה:

Balak became enraged at Bil'am and
clapped his hands together; Balak then
said to Bil'am: "I called you to curse my
enemies, but you have blessed them
these three times.

ותקף רוגזא דבלק בבליעם ושקפיונו לידוהי ואמר
בלק לבליעם למילט סנאי קריתו והא ברכא מברכת
להון דנו תלת זמנין

10 וַיַּחֲרֹאף בָּלַק אֶל־בָּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר
to clap the hands
בָּלַק אֶל־בָּלְעָם לָקַב אִבִּי קְרִאתִי וְהִנֵּה בִּרְכָתְךָ בְּרוּךְ
זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים:

Rashi

ויספוק. הכה זו על זו:

Now, hurry back home! I said I would
exceedingly honor you, but Adonoy has
held you back from honor."

וכען אזיל לך לאתרוך אמרית יקרא אקרינך והא
מנעך יי מן יקר

11 ועתה ברח־לך אל־מקומך אמרתי כבוד אכבדך והנה

to debar
from
benefit
or...

מנעך יהיה מכבוד:

Bil'am said to Balak: "Even to your
emissaries whom you sent to me I said:

ואמר בליעם לבלק הלא אף לאזגדך די שלחת לותי
מלילית למימר

12 ויאמר בליעם אל־בלק הלא גם אל־מלאכך

אשר־שלחת אלי דברתי לאמר:

'Even if Balak would give me his house
full of silver and gold, I cannot
transgress the word of Adonoy to do
good or evil on my own;' only what
Adonoy declares will I speak.

13 אִם-יִתֵּן-לִי בָלָק מְלֵא בֵּיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל לַעֲבֹר
אֶת-פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּבִי אֲשֶׁר-יִדְבֹּר
יְהוָה אֵתוֹ אֲדַבֵּר:

אם יתן לי בלק מלי ביתיה כסף וזהב לית לי רשו
למעבר על גזירת מימרא דיי למעבד טבתא או
בישתא מרעותי די ימליל יי יתיה אמליל

Rashi

לעבור את פי ה'. כאן לא נאמר אלהי כמו שאמר בראשונה (לעיל כב, יח) לפי שידע שנבאש בהקב"ה ונטרד:

שביעי

And now that I am returning to my
people, come, I will advise you what
this people will do to your people in the
end of days."

14 וְעַתָּה הֲנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לֵכָה אֵיעֲצֶנָּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם
הַזֶּה לְעַמֶּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

וכען הא אנא אזיל לעמי איתא אמלכיןך מה
דתעביד ואחוי לך מא דיעבד עמא הדין לעמך בסוף
יומיא

Rashi

הולך לעמי. מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק הקב"ה מעלי:
לכה איעצך. מה לך לעשות ומה היא העצה אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו' כדאיתא בחלק (סנהדרין קו, א) תדע
שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה שהרי נאמר (במדבר לא, טז) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם:
אשר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קצר הוא זה. איעצך להכשילם ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים
ומחץ פאתי מואב. התרגום מפרש קוצר העברי ויקטול וכו':

He set forth his parable, and said: "This is the declaration of Bil'am the son of Beor, the declaration of the man, of the open-sockered eye.

וַיִּטֵּל מִתְּלִיָּה וַאֲמַר אֵימַר בְּלָעַם בְּרִיָּה בְּעוֹר וְאֵימַר
גִּבְרָא דְשִׁפִּיר חֲזִי

This is the declaration of one who hears God's utterances and knows the thoughts of the Most Exalted; who sees the vision of the Almighty; fallen, with opened eyes.

אֵימַר דְּשִׁמְעַע מִימַר מִן קָדָם אֵל וִידַע מַדַּע מִן קָדָם
עֵילָאָה חֲזִיו מִן קָדָם שְׂדֵי חֲזִי שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לִיָּה

I see it but not now, I perceive it but not in the near future; a star has gone forth from Yaakov, and a staff has arisen from Yisroel, which will smash the corners of Moav, and impale all of the sons of Sheis.

חֲזִיתִיהָ וְלֹא כַעַן סְכִיתִיהָ וְלֹא אִיתְּוִהּ קָרִיב כִּד יָקוּם
מִלְכָּא מִיַּעֲקֹב וַיִּתְּרֶבָּא מְשִׁיחָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּקְטֹּל
רַבְרָבֵי מוֹאָב וַיִּשְׁלוּט בְּכָל בְּנֵי אֲנָשָׁא

15 וַיִּשָּׂא מִשְׁלֹו וַיֹּאמֶר נָאֻם בְּלָעַם בְּנוֹ בְּעוֹר וְנָאֻם הַגִּבְר
שְׂתָם הָעֵיוֹ: ^{to unveil}

16 נָאֻם שְׁמַע אֲמַר־אֵל וִידַע דַּעַת עֲלִיוֹן מַחְזָה ^{a vision} שְׂדֵי
יַחְזָה נָפֵל וּגְלוֹי עֵינָיו:

Rashi
וִידַע דַּעַת עֲלִיוֹן. לכוין השעה שכועס בה (ברכות ז, א):

17 אֲרָאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרָנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרוֹךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב
וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֵץ ^{to dash asunder} פְּאֲתֵי מוֹאָב ^{to trench} וְקִרְקַר
כָּל-בְּנֵי-שֵׁשׁ:

Rashi
אראנו. רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו אך לא עתה הוא אלא לאחר זמן:
דרך כוכב. כתר גומו לשון (איכה ב, ד) דרך קשתו. שהכוכב עובר כחץ. ובלע"ז דישטינ"ט כלומר יקום מזל:
וקם שבט. רודה ומושל:

ומחץ פאתי מואב. זה דוד שנאמר בו (שמואל ב, ח, ב) השכב אותם ארצה וימדד שני חבלים להמית וגו' (מדרש אגדה):
וקרקר. לשון קורה כמו (מ"ב יט, כד) אני קרתי (ישעיה נא, א) מקבת בור נקרתם (משלי ל, יז) יקרוה עורבי נחל. פורוי"ר

בלע"ז:

כל בני שת. כל האומות שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון:

Edom will be possession and Seir shall
become the possession of his enemies;
but Yisroel will triumph.

18 וְהָיָה אֶדוֹם יְרֵשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׂעִיר אִיבֵיוּ ^{occupancy}

וְיִשְׂרָאֵל עָשָׂה חֵיל:

וְיִהְיֶה אֶדוֹם יְרוּתָא וְיִהְיֶה יְרוּתָא שְׂעִיר לְבַעְלֵי דְבְבוּהִי
וְיִשְׂרָאֵל יִצְלַח בְּנִכְסֵין

Rashi

וְהָיָה יִרְשָׁה שְׂעִיר אִיבֵיוּ. לאויביו ישראל:

A ruler shall come from Yaakov, who
will annihilate the survivors of the city."

to tread
down

19 וְיֵרֵד מִיַּעֲקֹב וְהָאֲבִיד שְׂרִיד מַעִיר:

וְיִיחֹות חָד מְדִבִּית יַעֲקֹב וְיֹבִיד מְשִׁיזִיב מְקִרִית עֲמָמִיא

Rashi

וירד מיעקב. ועוד יהיה מושל אחר מיעקב:

והאבד שריד מעיר. מעיר החשובה של אדום והיא רומי ועל מלך המשיח אומר כן שנאמר בו (תהלים עב, ח) וירד מים עד
ים (עובדיה א, יח) ולא יהיה שריד לבית עשו:

When Bil'am saw Amalek, he declared
his parable, and said: "Amalek was the
first among nations, and his end will be
total destruction."

20 וַיֵּרָא אֶת-עֲמֹלֶק וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם

עֲמֹלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדֵי אָבֶד:

וְחָזָא ית עמלקא ונטל מתליה ואמר ריש קרביא
דישראל הוה עמלקא וסופיה לעלמא ייבד

Rashi

וירא את עמלק. נסתכל בפורענותו של עמלק:

ראשית גוים עמלק. הוא קדם את כולם להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס. ואחריתו להאבד בידם שנאמר (דברים כה, יט)
תמחה את זכר עמלק:

[When] he saw the Keinite, he set forth
his parable, and said: "How powerful is
your dwelling place, and set in a cliff
your nest.

21 וַיֵּרָא אֶת־הַקֵּינִי וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן
permanence
Kenite
מִוִּשְׁבּוֹ וְשֵׁים בְּסֵלַע קִנָּה :
nest

וַחֲזָא ית שלמא ונטל מתליה ואמר תקיף בית
מותבך ושוי בכרך תקיף מדורך

Rashi

וירא את הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק כענין שנאמר (שמואל"א טו, ו) ויאמר שאול אל הקיני וגו' הזכירו אחר
עמלק נסתכל בגדולתם של בני יתרו שנאמר בהם (דה"א ב, נה) תרעתים שמעתים שוכתים (ספרי בהעלתך עח):
איתן מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך הלא אתה עמי היית בעצה (שמות א, י) הבה נתחכמה לו ועתה נתישבת באיתן
ומעוז של ישראל (סנהדרין קו, א):

For, if Kayin is to be uprooted, until
where will Ashur take you captive?"

22 כִּי אִם־יִהְיֶה לְבַעַר קִינָה עַד־מָה אֲשׁוּר תִּשְׁבֶּךָ :
to
transport
into...

ארי אם יהי לשיצאה שלמא עד מה אתורא
ישביןך

Rashi

כי אם יהיה לבער קין וגו'. אשריך שנתקעת לתוקף זה שאינך נטרד עוד מן העולם כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת
השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם מה בכך:
עד מה אשור תשבך. עד היכן הוא מגלה אותך שמא לחלח וחבור אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום ותשוב
עם שאר הגליות:

He set forth his parable, and said: "Alas!
Who can survive from God's
devastation?"

23 וַיֵּשָׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אוֹי מִי יִחִיה מִשְׁמוֹ אֵל:

ונטל מתליה ואמר וי לחייבא דיחון כד יעבד אלהא
ית אלן

Rashi

וישא משלו וגו'. כיון שהזכיר את שביית אשור אמר: אוי מי יחיה משמו אל. מי יכול להחיות את עצמו משומו את אלה שלא
ישים עליו הגוזר את אלה שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האומות ועוד יבואו צים מיד כתים ויעברו כתים שהן ארמיים
בבירניות גדולות על אשור:

Warships will come from Kittim and
destroy Ashur, and cause suffering to
those on the other side, but they, too,
shall be lost for eternity.”

וְסִיעֵן יִצְטָרְחֹן מְרוֹמָאֵי וַיַּעֲנוּן לְאַתּוֹר וַיִּשְׁתַּעֲבְדוּן לְעֵבֶר
פֶּרֶת וְאַף אֵינוֹן לְעֵלְמָא יִיבְדוּן

וְצִיִּם ^{fleet} מִיַּד כְּתִים וַעֲנוּ אֲשׁוּר וַעֲנוּ-עֶבֶר וְגַם-הוּא 24
עַדִּי אֶבֶד:

Rashi

וענו אשור וענו עבר. וענו אותם שבעבר הנהר:
וגם הוא עדי אובד. וכן פירש (דניאל ז, יא) עד דקטילת חיותא והובד גשמה:
וצים. ספינות גדולות כדכתיב (ישעיה לג, כא) וצי אדיר ובורני רבתא:

Bil'am arose, went, and returned home;
and Balak too, went on his way.

וְקָם בִּלְעָם וַאֲזַל וְתָב לְאַתְרֵיהּ וְאַף בָּלָק אֲזַל
לְאוֹרְחֵיהּ

וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לְמִקְוֵמוֹ וְגַם-בָּלָק הָלַךְ לְדֶרְכּוֹ: 25
(פ)

במדבר 25

Yisroel settled in Shittim and the people
[of Yisroel] began acting promiscuously
with the daughters of Moav.

וַיִּתֵּיב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁיטִין וַיִּשְׁרִי עִמָּא לְמִטְעֵי בְּתָר בְּנֵת
מוֹאָב

וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחֲלֵל הָעָם לְזִנוּת אֲל־בָּנוֹת 1
מוֹאָב:

Rashi

בשטים. כך שמה (סנהדרין קו, א):
לזנות אל בנות מואב. על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק (שם):

They [girls of Moav] invited the people
[of Yisroel] to their idolatrous sacrifices;
and the people ate and prostrated
themselves before their gods.

וּקְרָאוּ לְעֵמָּא לְדִבְחֵי טַעֲוֹתֵהוֹן וְאָכַל עֵמָּא וּסְגִידוּ
לְטַעֲוֹתֵהוֹן

2 וּתְקַרְאוּ לָעֵם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ
לְאֱלֹהֵיהֶן:

Rashi

וישתחוּ לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמע לי והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה
(תנחומא יח):

Yisroel became united with Ba'al Pe'or;
and the rage of Adony flared against
Yisroel.

וַאֲתַחֲבֵר יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַתִּקַּף רוּגְזָא דִּי
בְּיִשְׂרָאֵל

3 וַיִּצְמַד ^{to link} יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחֲרֶאֱף יְהוָה

בְּיִשְׂרָאֵל:

Rashi

פעור. על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי וזו היא עבודתו:
ויחר אף ה' בישראל. שלח בהם מגפה:

Adonoy said to Moshe: "Take all the
leaders of the people and hang them,
before Adonoy, facing the sun; thereby
removing the rage of Adony against
Yisroel."

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה דְּבַר ית כָּל רִישֵׁי עֵמָּא וְדוֹן וְקָטוֹל
דְּחִיב קָטוֹל קָדָם יְיָ לְקַבֵּל שְׂמִינִי וְיִתּוּב תְּקוּף רוּגְזָא
דִּי מִיִּשְׂרָאֵל

4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הָעָם
וְהוֹקֵעַ אוֹתָם לִיהוָה נִגַּד הַשֶּׁמֶשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן
אָפִי־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

properly

Rashi

קח את כל ראשי העם. לשפוט את העובדים לפעור (סנהדרין לה, א):
והוקע אותם. את העובדים.

והוקע. היא תלייה (שם לד, ב) כמו שמצינו בבני שאול (שמואל ב כא, ו) והוקענום לה' ושם תלייה מפורשת. עובדי עבודת

אלילים בסקילה וכל הנסקלים נתלין (סנהדרין מה, א):

נגד השמש. לעין כל ומדרש אגדה (תנחומא יט) השמש מודיע את החוטאים הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו:

Moshe said to the judges of Yisroel:
"Each of you must execute his men who
were united with Ba'al Pe'or."

5 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו

הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעֹר:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל קְטִילוּ גִבֹּר גִּבְרוֹהֵי
דְּאִתְחַבְּרוּ לְבַעַל פְּעֹר

Rashi

הרגו איש אנשיו. כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שנים ודייני ישראל ח' רבוא ושמונת אלפים כדאיתא בסנהדרין (יח,

:א)

And behold, a man came from among
Bnei Yisroel, and brought the Midianite
woman to his brethren, before the eyes
of Moshe and before the eyes of the
entire congregation of Yisroel, who
were weeping at the entrance to the
Tent of Meeting.

6 וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אֲחִיו אֶת-

political

הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְהָא גִבְרָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָא וְקָרַב לְוֹת אֲחוּהֵי יִת
מִדְיָנִיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל כְּנַשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲיִנוּן בְּכֹן בְּתִרְעָה מִשְׁכֵּן זִמְנָא

Rashi

והנה איש וגו'. נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם ואמרו לו אנו נדונין במיתה ואתה יושב וכו' כדאיתא

באלו הן הנשרפין (שם פב, א):

את המדינית. כזבי בת צור:

לעיני משה. אמרו לו. משה. זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך וכו' כדאיתא התם (שם):

והמה בכים. נתעלמה ממנו הלכה (כל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו) געו כולם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא

שנאמר (שמות לב, כ) ויטחן עד אשר דק וגו'. וכאן רפו ידיו. אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו (סנהדרין שם.

תנחומא כ:)

When he saw this—Pinchas the son of Elazar [and grand]son of Aharon the Kohein—he rose up from the midst of the community and took a spear in his hand.

וַחֲזָא פִּינְחָס בֶּר אֶלְעָזָר בֶּר אַהֲרֹן כִּהְנָא וְקָם מִגּוֹ
כְּנִשְׁתָּא וּנְסִיב רֹמְחָא בִּידֵיהּ

7 וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ
הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ: ^{spear}

Rashi

וירא פינחס. ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה מקובלני ממך הבעל ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו קרינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא מיד ויקח רומח בידו וגו' (סנהדרין שם):

He followed the Israelite man into the inner chamber of the tent and pierced both of them through—the Israelite man and the woman through her belly—and the plague stopped from [afflicting] the Bnei Yisroel.

וְעַל בֶּתֶר גִּבְרָא בֶר יִשְׂרָאֵל לְקוֹבְתָא וּבִזַּע יֵת תַּרְוִיחֹן
יֵת גִּבְרָא בֶר יִשְׂרָאֵל וַיִּת אֶתְתָּא לְמַעְהָ וְאֶתְכָלִי
מוֹתָנָא מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

8 וַיָּבֵא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־ ^{a pavilion} הַקֶּבֶה ^{to stab} וַיִּדְקֹר

אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־

קֶבֶתָהּ ^{the abdomen} וַתַּעֲצֹר ^{to inclose} הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

Rashi

אל הקבה. אל האהל:

אל קבתה. כמו (דברים יח, ג) הלחיים (ס"א אל הקיבה) והקיבה. כוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא לחנם הרגם והרבה נסים נעשו לו כו' כדאיתא התם (סנהדרין פב, ב. ספרי קלא):

Those that died in the plague, [numbered] twenty-four thousand.

וַהֲיוּ דְמִיתוּ בְּמוֹתָנָא עֲשָׂרִין וְאַרְבָּעָה אֲלָפִין

9 וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲלָף: (פ)

Micah 5:6-6:8

הפטרה — מיכה

הפטרה

מיכה 5

And the remnant of Jacob shall be in
the midst of many peoples, As dew
from the LORD, as showers upon the
grass, That are not looked for from man,
Nor awaited at the hands of the sons of
men.

And the remnant of Jacob shall be
among the nations, in the midst of
many peoples, As a lion among the
beasts of the forest, As a young lion
among the flocks of sheep, Who, if he
go through, treadeth down and teareth
in pieces, And there is none to deliver.

Let Thy hand be lifted up above Thine
adversaries, And let all Thine enemies
be cut off. .

And it shall come to pass in that day,
saith the LORD, That I will cut off thy
horses out of the midst of thee, And
will destroy thy chariots;

6 וְהָיָה | שְׁאֲרֵית יִעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטֵל מֵאֶת

to bind together shower of rain
יְהוָה כְּרִבְבִּים עָלֵי-עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא- יִקְוָה לְאִישׁ
to wait
וְלֹא יִיחַל לְבְנֵי אָדָם:

7 וְהָיָה שְׁאֲרֵית יִעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּאַרְיֵה

young lion
בְּבֵה־מֹות יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן אֲשֶׁר אִם עָבַר
to tread upon
וְרָמַס וְטָרַף וְאִין מַצִּיל:

8 תָּרִם יָדְךָ עַל-צָרֶיךָ וְכָל-אֹיְבֶיךָ יִכְרֹתוּ: (פ)

9 וְהָיָה בַיּוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר-יְהוָה וְהִכְרַתִּי סוּסֶיךָ מִקִּרְבְּךָ

וְהִאֲבֹדְתִי מִרְכָּבְתֶּיךָ:

And I will cut off the cities of thy land,
And will throw down all thy
strongholds;

to pull
down or in
pieces

וְהִכְרַתִּי עָרֵי אֶרֶץ וְהָרַסְתִּי כָּל־מְבָצָרֶיהָ: 10

And I will cut off witchcrafts out of thy
hand; And thou shalt have no more
soothsayers;

magic

וְהִכְרַתִּי כְּשָׁפִים מִיָּדְךָ וּמַעֲוֹנָנִים לֹא יִהְיוּ־לְךָ: 11

And I will cut off thy graven images
and thy pillars out of the midst of thee;
And thou shalt no more worship the
work of thy hands.

idol

וְהִכְרַתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצְבֹּתֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְלֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה 12

עוֹד לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ:

And I will pluck up thy Asherim out of
the midst of thee; And I will destroy
thine enemies.

to tear
away

וְנִתְּשָׁתִּי אֲשִׁירֶיךָ מִקֶּרְבְּךָ וְהִשְׁמַדְתִּי עֲרִיד: 13

And I will execute vengeance in anger
and fury upon the nations, Because
they hearkened not.

וְעָשִׂיתִי בָאָף וּבְחֶמֶה נָקָם אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ: 14

(ס)

מיכה 6

Hear ye now what the LORD saith:
Arise, contend thou before the
mountains, And let the hills hear thy
voice.

1 שְׁמַעוּ־נָא אֶת אֲשֶׁר־יְהוָה אָמַר קוֹם רִיב אֶת־הַהָרִים

וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלְךָ:

Hear, O ye mountains, the LORD'S
controversy, And ye enduring rocks, the
foundations of the earth; For the LORD
hath a controversy with His people,
And He will plead with Israel.

a
foundation permanence

2 שְׁמַעוּ הָרִים אֶת־רִיב יְהוָה וְהָאֲתָנִים מְסֻדֵי אָרֶץ

כִּי רִיב לִיהוָה עַם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתְוַכַּח:

O My people, what have I done unto thee? And wherein have I wearied thee? Testify against Me.

For I brought thee up out of the land of Egypt, And redeemed thee out of the house of bondage, And I sent before thee Moses, Aaron, and Miriam.

O My people, remember now what Balak king of Moab devised, And what Balaam the son of Beor answered him; From Shittim unto Gilgal, That ye may know the righteous acts of the LORD.

'Wherewith shall I come before the LORD, And bow myself before God on high? Shall I come before Him with burnt-offerings, With calves of a year old?

Will the LORD be pleased with thousands of rams, With ten thousands of rivers of oil? Shall I give my first-born for my transgression, The fruit of my body for the sin of my soul?'

It hath been told thee, O man, what is good, And what the LORD doth require of thee: Only to do justly, and to love mercy, and to walk humbly with thy God.

3 עָמִי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלָּאתִיךָ עָנֵה בִּי:

4 כִּי הֵעֲלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית עַבְדִּים פָּדִיתִיךָ

וְאִשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת־מֹשֶׁה אֶהֱרֹן וּמִרְיָם:

5 עָמִי זְכַר־נָא מֶה־יַּעֲזִיב בְּלֶךְ מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה־עָנָה אֹתוֹ

בְּלָעָם בֶּן־בְּעֹזַר מִן־הַשִּׁטִּים עַד־הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת

צְדָקוֹת יְהוָה:

6 בַּמָּה אֶקְדֶּם יְהוָה אֶכְפֹּי ^{to curve} לְאֱלֹהֵי מְרוֹם הָאֲקָדָמָנוּ

בְּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה:

7 הִרְצָה יְהוָה בְּאַלְפֵי אֵילִים ^{myriad} בְּרִבְבֹּת נַחֲלֵי־שָׁמֶן

הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָרִי בִטְנֵי חַטָּאת נִפְשֵׁי:

8 הִגִּיד לָךְ אָדָם מֶה־טוֹב וּמָה־יְהוָה דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי

אִם־עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד ^{to humiliate} וְהִצְנִיעַ לָכֶת

עִם־אֱלֹהֶיךָ: (פ)